

4–6 metų lietuvių vaikų pasakojimo ir atpasakojimo kalbos ypatumai

Jonas Stepšys

Lietuvių kalbos institutas
Institute of the Lithuanian Language
jonastepsys@gmail.com
<https://orcid.org/0009-0009-9671-3227>
<https://ror.org/011v22a28>

Anotacija. Ikimokyklinio ir priešmokyklinio amžiaus vaikų rišliųjų pasakojimų tyrimai yra atskleidę, kad šis amžius yra svarbus vaikų kalbos raidos etapas, kai stiprėjantys kalbiniai gebėjimai lemia logiškesnius ir nuoseklesnius pasakojimus. Siekiant tiksliau aprašyti ankstyvame amžiuje besiformuojančius kalbinius gebėjimus, vaikų kalbos raidos tyrimuose taikomos kompleksiškesnės metodikos. Šiame tyrime naudojant MAIN (RAMP) metodikos pasakojimo ir atpasakojimo užduotis siekiama ištirti tipinės kalbos 4–6 metų lietuvių vaikų pasakojimų ir atpasakojimų kalbinius ypatumus. Visi tyrime dalyvavę 112 ikimokyklinio ir priešmokyklinio amžiaus vaikai atliko pasakojimo ir atpasakojimo užduotis su paveikslėlių sekomis *Šuo* ir *Paukščiukai*. Analizės rezultatai atskleidė aukštesnius bendrojo produktyvumo, sintaksinio sudėtingumo ir leksinės įvairovės atpasakojimo užduočių rezultatus, kuriuos lemia tiriamųjų amžius ir užduoties tipas.

Raktažodžiai: *pasakojimas, atpasakojimas, pasakojimo analizė, mikrostruktūra, vaikų kalba*

Linguistic Features of Storytelling and Retelling by 4–6-Year-Old Children

Summary. This study examines the linguistic features of storytelling and story retelling among Lithuanian-speaking children aged 4–6 years. Using the MAIN methodology, data were collected from both storytelling based on picture sequences and retellings of two narratives ('Dog' and 'Baby Birds'). The analysis focused on quantitative measures of narrative microstructure: total number of words, communication units, mean length of utterance, number of different words, and lexical diversity.

The results show that narrative structure and linguistic complexity develop with age and are strongly influenced by task type. In the 'Dog' narratives, both storytelling and retelling featured fewer but longer and more complex utterances as children grew older. In contrast, the storytelling based on the 'Baby Birds' picture sequence involved an increase in communication units but a decrease in mean utterance length, reflecting a preference for simpler clause structures. The retellings of 'Baby Birds' demonstrated increased narrative elaboration, as shown by higher numbers of communication units.

The analysis of lexical diversity revealed minor overall differences between storytelling and retelling tasks. The analysis showed that verb lexical diversity was highest and most consistent across both storytelling and retelling tasks, highlighting the event-driven nature of the narratives. Noun lexical diversity was slightly higher in retellings, as children reproduced a broader range of less frequent nouns introduced in the stories. While adjective lexical diversity was similar across tasks, retellings included adjectives from a wider array of semantic categories, reflecting more input-based repetition.

Overall, the findings suggest that retelling tasks elicit more linguistically advanced narratives than spontaneous storytelling, offering insights into children's receptive and productive language abilities. These results underscore the value of retelling tasks for assessing narrative and linguistic development, especially in research involving children with language difficulties.

Keywords: *storytelling, retelling, narrative analysis, microstructure, child language*

1. Įvadas

Priešmokyklinio ir mokyklinio amžiaus vaikų kalbos raidai yra ypač svarbūs palaipsniui vaikystėje besiformuojantys istorijos pasakojimo (angl. *storytelling, narrating*) ir supratimo (angl. *comprehension*) gebėjimai, kurie yra glaudžiai susiję su skaitymo, rašymo, matematikos pasiekimais mokykloje (Boudreau 2008; Justice et al. 2010; Vandewalle et al. 2012; Babayigit et al. 2021). Atlikti tyrimai rodo, kad rišlų pasakojimą (angl. *narrative*) lemia vaiko amžius (Bohnacker et al. 2022), gramatikos įgūdžiai (Bishop, Donlan 2005), žodyno dydis (Košutar et al. 2022). Pasakojimo įgūdį lemia ir vaiko raida. Vaikams, kuriems nustatytas kalbos neišsivystymas (angl. *specific language impairment, developmental language disorder*), palyginti su tipinės kalbos vaikais, kyla daug ir įvairių sunkumų atlikti pasakojimo užduotį (Zwitserslood et al. 2015; Dabašinskienė et al. 2024). Taip pat yra nustatyta, kad kalbos neišsivystymą turintiems vaikams dėl fonologinės atminties (angl. *phonological memory*), kuri yra atsakinga už trumpalaikį garsinės informacijos išlaikymą ir valdymą, deficito, kyla sunkumų pakartoti girdėtą istoriją (Dodwell, Bavin 2008). Taigi vaikų pasakojimai atspindi kognityvinius, semantinius įgūdžius, todėl pasakojimų analizė suteikia informacijos apie vaikų komunikacinių gebėjimų raidą.

Vaikai nuolatos girdi pasakojamas istorijas – tai yra jiems įprasta veikla. Kartu pasakojimo kūrimas yra nelengvas procesas, kuris reikalauja lingvistinių ir kognityvinių (loginio mąstymo, nuoseklaus įvykių kūrimo ir sklandaus teksto planavimo) žinių, kad būtų chronologiška ir logiška seka apibūdinti įvykiai: pradžios aplinkybės, veikėjai, istorijos kulminacija ir pabaiga (Košutar et al. 2022; Dabašinskienė et al. 2024). Yra nustatyta, kad pasakojimo gebėjimą lemia užduoties tipas – pasakojimas ar atpasakojimas (Lindgren 2023; Öztekin 2019). Pasakojimą pagal siužetinius poveikslėlius vaikas sukuria veikiant *veikliajai* (arba *darbinei*) *atminčiai* (angl. *working memory*; kūrybiškumo ir kalbos žinios), o atpasakojimo (angl. *story retelling*) užduotis reikalauja pirmiausia sutelkti dėmesį į *ilgalaikę girdimąją klausą* (angl. *sustained auditory attention*), nes tai yra vienas iš svarbiausių kognityvinių gebėjimų, dėl kurio vaikas gali pakartoti girdėtą istoriją, o nesiklausant visų istorijos komponentų, gali nepavykti atpasakoti rišlios istorijos (Duinmeijer et al. 2012). Svarbu paminėti, kad gebėjimas sukurti pasakojimą dėl kompleksinių kognityvinių dimensių yra sudėtinga užduotis ne tik vaikams, bet ir suaugusiesiems (Haven 2007). Taigi vaikams, kurių kalbos įgūdžiai sparčiai vystosi, net ir naudojantis vaizdiniu ar garsiniu stimuliu, sukurti pasakojimą yra dar nelengva užduotis.

Vaikų atpasakojimus analizuoti yra ypač aktualu, kadangi tai gali parodyti, kaip įvairaus amžiaus ir nevienodų kalbinių gebėjimų vaikai modifikuoja girdėtos istorijos struktūrą ir gramatiką (Morrow 1988), kitaip tariant, galima nustatyti vaikų kalbos sudėtingumą. Be to, žinant tai, kad kalbos neišsivystymą turintys vaikai patiria daug ir įvairių pasakojimo kūrimo sunkumų (Zwitserslood et al. 2015; Dabašinskienė et al. 2024), atpasakojimo užduotis gali būti taikoma kaip vertinimo priemonė nustatant kalbos raidą arba diagnozuojant kalbos neišsivystymą (Andreou, Lemoni 2025). Mokymosi procese atpasakojimo metodas jau yra efektyviai taikomas lavinant vaikų, kuriems nustatytas kalbos vėlavimas, pasakojimo kūrimo įgūdžius (Spencer, Slocum 2010).

Straipsnyje aprašomo tyrimo **tikslas** yra ištirti ikimokyklinio ir priešmokyklinio amžiaus (4;0–6;11 metų) tipinės kalbos lietuvių vaikų pasakojimų ir atpasakojimų kalbines ypatybes. Tikslui pasiekti kelti tokie **uždaviniai**:

- 1) atlikti pusiau eksperimentinį tyrimą, skirtą rišliojo pasakojimo analizei;
- 2) įvertinti 4–6 metų vaikų pasakojimo ir atpasakojimo duomenis pagal pasirinktus pasakojimo produktyvumo, sintaksinio sudėtingumo ir leksinės įvairovės parametrų rodiklius;
- 3) apibendrinti skirtingo amžiaus grupių (4, 5 ir 6 metų) vaikų pasakojimo ir atpasakojimo kalbinius ypatumus, išryškinant esminius požymius.

Siekama atsakyti į šiuos tyrimo klausimus:

1. Ar atpasakojimo užduotis leidžia išgauti lingvistiškai sudėtingesnius pasakojimus nei spontaniškas pasakojimas?
2. Kaip kinta 4–6 metų lietuvių vaikų pasakojimo ir atpasakojimo gebėjimų mikrostruktūros ypatumai?

Tikslui pasiekti naudojama pusiau eksperimentinė *Rišliojo pasakojimo analizės metodika* (angl. *Multilingual Assessment Instrument for Narratives* – LITMUS-MAIN (MAIN); lietuviškos versijos trumpinys – RAMP¹) (Gagarina et al. 2012; Gagarina et al. 2019a; Gagarina et al. 2019b), kuri sudaryta iš keturių istorijų: *Katė*, *Šuo*, *Paukščiukai* ir *Ožiukai*. Kiekvieną istoriją, remiantis daugiamatės istorijos pasakojimo teoriniais modeliais, sudaro šešių siužetinių paveikslėlių seka (Gagarina et al. 2012; Gagarina et al. 2019a). Ši pusiau eksperimentinė priemonė taikoma siekiant atskleisti daugiakalbių vaikų pasakojimo makro- ir mikrostruktūros požymius ir supratimo gebėjimus skirtinguose lingvistiniuose ir kultūriniuose kontekstuose (Gagarina et al. 2012; Gagarina et al. 2019a). Vis dėlto MAIN yra taikoma siekiant ištirti ir vienkalių vaikų pasakojimo ir supratimo gebėjimus. Kitaip tariant, taikant šią metodiką galima analizuoti ir aprašyti vaikų kalbos raidą (Bohnacker 2016; Gagarina 2016). Šiame tyrime dalyvavę vaikai atliko dvi išgautųjų pasakojimų (angl. *elicited narratives*) užduotis: pasakojimą ir atpasakojimą pagal *Šuo* ir *Paukščiukai* istorijos paveikslėlių sekas.

Lietuvoje iki šiol nėra atlikta atpasakojimo tyrimų, todėl tai yra **naujas ir aktualus** tyrimas, kuriame siekiama ištirti tipinės kalbos lietuvių vaikų pasakojimų ir atpasakojimų kalbinius ypatumus ir sudaryti pagrindą tolesniems kalbos neišsivystymą turinčių vaikų pasakojimų ir atpasakojimų tyrimams, kurių trūkumą akademiniame diskurse pabrėžia vaikų pasakojimus analizuojantys mokslininkai (Ralli et al. 2021; Lindgren 2023). Taigi, sukaupus tipinės kalbos vaikų atpasakojimų duomenų bazę, toliau bus galima nustatyti, kokie yra kalbos neišsivystymą turinčių vaikų istorijos atkūrimo (pakartojimo) kalbiniai ypatumai ir šiuos duomenis palyginti su tipinės kalbos vaikų pasakojimo gebėjimais. Taip pat yra svarbu remiantis naujausiais moksliniais tyrimais toliau pildyti neseniai pasirodžiusias specialiesiems pedagogams, logopedams, bendrojo lavinimo mokyklų pedagogams ir tėvams / globėjams skirtas rekomendacijas, kaip plėtoti vaikų rišliojo pasakojimo kompetencijas (Dabašinskienė et al. 2024²). Minėtose rekomendacijose aptariami tipinės ir netipinės kalbos vaikų pasakojimo gebėjimai ir suteikiamos instrukcijos, kaip jį lavinti. Kadangi lietuvių vaikų tyrimuose dar nėra taikyta atpasakojimo užduotis, tokie duomenys gali suteikti informacijos, kaip vaikai interpretuoja, modifikuoja, perkonstruoja istoriją. Taigi atpasakojimo užduočių atlikimo duomenys užpildytų atpasakojimų kūrimo principų skirtingose vaikų grupėse aprašų trūkumą ir taptų pagalba logopedinėje praktikoje.

¹ Kai kalbama apie lietuviškos MAIN versijos naudojimą lietuvių vaikų tyrimuose, naudojama santrumpa RAMP.

² Pagal 2022–2024 m. vykdytą projektą „Pasakojimo struktūros ir gramatikos įsisavinimas“ (Nr. K28/2022). Projektas finansuotas iš Valstybinės lietuvių kalbos komisijos (VLKK) lietuvių kalbos prestižo stiprinimo programos lėšų. Projekto vadovė prof. Ineta Dabašinskienė.

2. Ikimokyklinio ir priešmokyklinio amžiaus vaikų rišliųjų pasakojimų raida

Priešmokyklinis amžius laikomas svarbiu pereinamuoju laikotarpiu, kurio metu vaikai formuoja pagrindinius įgūdžius nuo žodinės prie rašytinės kalbos formos, o tai lemia mokymosi pasiekimus ir besiformuojančius rašymo gebėjimus (Puranik, Lonigan 2011). Tyrimai rodo, kad vaikai, kurie dar nemoka pagal amžiaus nustatytas normas kurti pasakojimų pradėję lankyti mokyklą, dažniau susiduria su rašymo sunkumais, mokydamiesi kalbų (Spencer, Pierce 2023). Gramatikos lygmens išlavėjimas turi įtakos pasakojimo supratimo ir kūrimo gebėjimui, nes kurdami pasakojimus vaikai mokosi naujų žodžių, kurie yra reikalingi įvardyti įvykius, apibūdinti emocijas, veikėjus. Be įvairesnio žodyno neįmanoma kurti išsamių istorijų, įsisavinti konteksto, kuriame nauja leksika gali būti vartojama, ir suvokti morfosintaksinių ir sintaksinių taisyklių (Dabašinskienė et al. 2024; Norbury, Bishop 2003). Taigi yra svarbu ištirti ikimokyklinio ir priešmokyklinio amžiaus vaikų atpasakojimo kūrimo kalbinius požymius, siekiant aprašyti atpasakojimo normas amžiaus grupėse, nes šie duomenys gali padėti laiku pastebėti, kuriems vaikams reikalinga kalbos raidos specialistų pagalba, ir kurti standartizuotas vertinimo ir diagnostikos priemones.

Norima paminėti, kad tipinės kalbos vaikai rodo individualius rišliojo pasakojimo kūrimo gebėjimus, tai lemia tokie veiksniai kaip kalbinė kompetencija, loginis mąstymas, atmintis, asmenybės bruožai ir kt. (Kraljevic et al. 2020). Moksliniuose tyimuose taikomos griežtos pasakojimo išgavimo metodikos iš dalies sumažina šiuos individualius vaikų pasakojimo skirtumus. Tokia metodika kaip MAIN, kuri yra sukurta remiantis daugiamatės istorijos teoriniais modeliais, o kaupiant duomenis laikomasi griežtų protokole nurodytų reikalavimų, sudaro sąlygas objektyviai ir palyginamai pasakojimų analizei, net jei ir to paties amžiaus, išsilavinimo ar socialinės grupės tiriamųjų pasakojimai skiriasi savo struktūra ir kalba (Gagarina et al. 2012; Gagarina et al. 2019a; Dabašinskienė et al. 2024).

Rišlieji pasakojimai gali būti vertinami dviem vienas nuo kito priklausomais lygmenimis: nuoseklus ir suprantamas pasakojimas kuriamas naudojantis mikrostruktūros (angl. *microstructure*; įvairia leksika ir taisyklinga gramatika) ir makrostruktūros (angl. *macrostructure*; pasakojami įvykiai chronologine ir logine seka) elementais (Gagarina et al. 2012; Gagarina et al. 2019a). Nors vaikų pasakojimo tyimuose dažniausiai yra analizuojama, kaip vaikas geba chronologiškai ir logiškai apibūdinti įvykius, t. y. vertinami makrostruktūros parametrai (Lindgren et al. 2023), šiame tyrime analizės objektas yra susiaurinamas iki pasakojimų kalbinių ypatumų, kurie nustatomi pagal kelis esminius mikrostruktūros parametrus: bendrąjį produktyvumą (angl. *productivity*), leksinę įvairovę (angl. *lexical diversity*) ir sintaksinį sudėtingumą (angl. *syntactic complexity*) (Gagarina et al. 2012; Gagarina et al. 2019a). Rišliojo pasakojimo bendrasis produktyvumas ir sintaksinis sudėtingumas šiame tyrime įvertinti trimis rodikliais: pasakojimo apimties žodžiais (angl. *total number of words*), pasakymų skaičiumi (angl. *total number of communication units*) ir vidutiniu pasakymo ilgiu (angl. *mean length of utterance*) (Gagarina et al. 2012; Gagarina et al. 2019a). Rišliojo pasakojimo leksinė įvairovė nustatyta pagal kalbos vienetų dažnumą ir leksinės įvairovės indeksą (Gagarina et al. 2012; Gagarina et al. 2019a).

Lietuvoje yra sukaupta tipinės kalbos vaikų ir kalbos neišsivystymą turinčių vaikų pasakojimų duomenų bazė. Pirmą kartą RAMP buvo taikyta Ingridos Balčiūnienės (2013) lietuvių kalbos kaip gimtosios įsisavinimo tyrime, kuriame autorė, naudodama *Paukščiukai* istorijos variantą, siekė atskleisti vaikų ir suaugusiųjų (nuo ketverių iki 69 metų) pasakojimo mikrostruktūros požymius. Nustatyta, kad lietuvių vaikų amžius lemia pasakojimo rezultatus, nes kuo vyresnis tiriamasis, tuo vidutinio žodžių skaičiaus, vidutinio pasakymo ilgio ir pasakymų skaičiaus rodikliai yra aukštesni. Pavyzdžiui, 4–5 metų vaikai geba sudaryti pasakojimus iš vidutiniškai 4,3 žodžių ir 8,6 sakinių, o 5–6 metų vaikai pasakoja isto-

rijas, sudarytas iš vidutiniškai 4,5 žodžių ir 9,6 sakinių (Balčiūnienė 2013; Balčiūnienė, Kalninytė 2013). Minima, kad tokią nuoseklią kaitą lemia bendroji kalbos raida ankstyvajame amžiuje. Kalbos vienetų dažnumo ir skirtingų kalbos vienetų formų dažnumo analizė atskleidė, kad ankstyvo amžiaus vaikų pasakojimuose dažniau vartojami daiktavardžiai ir veiksmažodžiai, o rečiausiai – būdvardžiai, įvardžiai,rieveiksmiai, nes tai yra vienos iš sudėtingiausiai ir vėliausiai įsisavinamų kalbos dalių. Taip pat nustatyta, kad sakiniams sudaryti naudojamos vis sudėtingesnės sintaksinės konstrukcijos, pavyzdžiui, sudėtiniai prijungiamieji arba bejungtukiai sakiniai, tačiau dar neturint stipresnės kalbinės kompetencijos, vartojami vientisiniai sakiniai (Balčiūnienė 2013). Taigi tyrimuose aprašyti lietuvių vaikų pasakojimų bruožai sudarė pagrindą tolimesniems tipinės ir netipinės kalbos vaikų pasakojimų kūrimo tyrimams, pavyzdžiui, 2024 m. išleista VDU mokslininkų monografija „Rišliojo pasakojimo kūrimas: kalbinės patirtys vaikystėje“ (Dabašinskienė et al. 2024). Šioje monografijoje aprašoma tipinės ir netipinės kalbos vaikų pasakojimų, analizuotų makrostruktūros ir mikrostruktūros parametrais, raida.

Svarbūs yra kitų šalių tyrimai, kuriuose išryškėja universalūs tipinės kalbos vaikų pasakojimo kūrimo gebėjimai. Ilgalaikio stebėjimo tyrime rašoma, kad septynerių ir devynerių metų švedų vaikai pasakoja reikšmingai ilgesnes istorijas nei 4–6 metų vaikai, o statistiškai pagrįstas skirtumas tarp mokyklinio amžiaus tiriamųjų grupių nenustatytas (Lindgren 2022). Kroatų tipinės kalbos vaikų rišliųjų pasakojimų tyrime nustatyta, kad sintaksinio sudėtingumo ir leksinės įvairovės indeksai, lyginant šešerių ir aštuonerių metų vaikų grupes, yra reikšmingai aukštesni vyresnių vaikų grupėje (Košutar et al. 2022). Galima teigti, kad priešmokyklinis amžius yra pereinamasis etapas prieš visiškai įvaldomą pasakojimo kūrimo gebėjimą mokykliniame amžiuje (Balčiūnienė 2013; Dabašinskienė et al. 2024). Taip pat tai rodo, kad sintaksiniai gebėjimai vystosi iki pat mokyklinio amžiaus ir vėliau. Taigi sintetinių kalbų rišliųjų pasakojimų tyrimuose pasakojimo produktyvumas yra svarbus parametras, nes su amžiumi ir ugdymo patirtimi stiprėja rišliosios kalbos produktyvumas.

Kai kuriuose užsienio tyrimuose taikoma kompleksiškesnė MAIN metodika – kartu analizuojami pasakojimo ir atpasakojimo užduočių duomenys, tačiau daugiau dėmesio skiriama makrostruktūros ypatumams, o ne kalbiniais požymiais ištirti (Roch et al. 2016; Otwinowska et al. 2020; Kraljević et al. 2020; Andreou, Lemoni 2025; Liu et al. 2025). Taigi, kaip matysime iš toliau aprašytų užsienio tyrimų, mažai galima pasakyti apie vaikų atpasakojimo mikrostruktūros ypatumus.

Vienas iš Agnieszkos Otwinowskos ir kt. (2020) tyrimo tikslų yra palyginti 3–7 metų lenkų-anglų dvikalbių ir lenkų vienakalbių vaikų pasakojimus ir atpasakojimus visais MAIN istorijos siužetais. Atsižvelgiant į tiriamųjų grupių ir kalbų skirtumus, nustatyta, kad bendri atpasakojimo užduoties rezultatai yra reikšmingai aukštesni nei pasakojimo užduoties. Nors šiame tyrime nenustatytas statistiškai pagrįstas rezultatų skirtumas atsižvelgiant į kalbų gramatinės struktūros skirtumus, yra tyrimų, kuriuose atpasakojimo ir pasakojimo užduočių rezultatus lėmė skirtingų grupių kalbos (italų ir anglų) (Roch et al. 2016). Panašūs tyrimai šioje analizėje neaprašomi, nes tų tyrimų objektas nesutampa su šio straipsnio objektu. Taigi Agnieszkos Otwinowskos ir kt. (2020) atliktoje analizėje vienakalbių ir dvikalbių vaikų atpasakojimai lenkų kalba įvertinti aukštesniais komunikacinio vieneto rodikliais, tačiau, palyginus atpasakojimo ir pasakojimo užduočių rezultatus, nenustatytas reikšmingas skirtingų kalbos vienetų ir formų dažnumo ir vidutinio pasakymo ilgio rodiklių skirtumas. Vadinasi, nors tiriamųjų grupės atpasakojo ilgesnes istorijas, vis dėlto atpasakojimai nepasižymėjo įvairia leksika ir sudėtingesnėmis sintaksinėmis konstrukcijomis. Taip pat aprašyti skirtumai tiriamųjų grupėse: vienakalbių vaikų atpasakojimuose nustatytas aukštesnis leksinės įvairovės rodiklis, o dvikalbių vaikų grupėje nustatytas aukštesnis vidutinio pasakymo ilgio rodiklis. Galima teigti, kad priešmokyklinio amžiaus tipinės kalbos vaikai yra pereinamajame atpasakojimo gebėjimo įvaldymo etape, nes matyti sparčiai besivystanti

kognityvinė geba: tiksliau pakartojamos sudėtingos lingvistinės formos (morfologijos lygmenyje) ir struktūros (sintaksės lygmenyje).

Išsamesnę informaciją apie vienakalbių priešmokyklinio amžiaus vaikų pasakojimo kūrimo gebėjimus atskleidžia kalbos neišsivystymą turinčių vaikų tyrimai (Kornev, Balčiūnienė 2017; Andreou, Lemoni 2025; Liu et al. 2025; Olsen, Jensen de López 2025). Pastarosios grupės, palyginti su tipinės kalbos bendraamžiais, pasakojimo užduoties makrostruktūros ir mikrostruktūros rezultatai įprastai prastesni nei atpasakojimo užduotyje. Pavyzdžiui, Iris Duinmeijer ir kt. (2012) nustatė, kad 7;4 metų olandų vaikai, turintys kalbos neišsivystymą, pasakojimo užduotis atlieka reikšmingai prasčiau nei tipinės kalbos bendraamžiai tiek makrostruktūros, tiek mikrostruktūros lygmenyje. Kalbos raidos įtaka makrostruktūros rodiklių rezultatams nustatyta ir kituose tyrimuose (kroatų kalbos – Kraljevic et al. 2020; švedų kalbos – Lindgren 2023). Dar kituose tyrimuose ištirta, kad atpasakojimo užduotyse kalbos neišsivystymą turintys vaikai pasiekia reikšmingai prastesnius bendrojo produktyvumo ir leksinės įvairovės rodiklių įverčius, tačiau ir pasakojimai pasižymi savitais ypatumais – reikšmingai žemesni yra vidutinio pasakymo ilgio ir komunikacinio vieneto rodiklių rezultatai (Kornev, Balčiūnienė 2017).

Rišliojo pasakojimo analizė atskleidžia kalbinių ir kognityvinių duomenų apie vaikų kalbos raidą. Nors jau nemažai žinoma apie tipinės kalbos ikimokyklinio ir priešmokyklinio amžiaus vaikų pasakojimo kalbinius ypatumus, mažai galima pasakyti apie atpasakojimo gebėjimus kalbinių įgūdžių kontekste, o Lietuvoje tokių tyrimų nėra atlikta. Mokslininkai pabrėžia, kad analizuojant atpasakojimo gebėjimus, yra svarbu ne tik nustatyti pagrindinius kalbinius ypatumus, bet ir aptarti, kaip vaikai perkonstruoja girdėtų istorijų gramatinę struktūrą, kokias kompensavimo strategijas taiko ir kaip supranta ir modifikuoja smulkius lingvistinius elementus. Šiame tyrime daugiau dėmesio skiriama kiekybiniais duomenims aprašyti, tačiau vėliau dėmesys turėtų būti kreipiamas būtent į atpasakojamų istorijų modifikavimo požymių tyrimą, kad būtų galima įvertinti, kurių gramatinių elementų neišsivystymas yra specifinis kalbos neišsivystymą turinčių vaikų kalbos raidos bruožas.

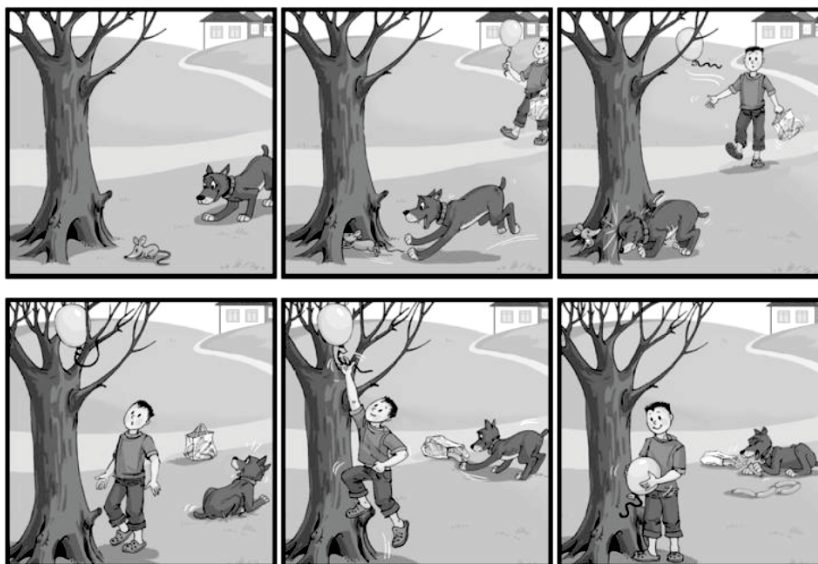
3. Tyrimo metodika

Šiame tyrime siekiama ištirti 4–6 metų tipinės kalbos vaikų pasakojimų ir atpasakojimų kalbinius ypatumus. Tikslui pasiekti į tyrimą įtraukta 112 tipinės kalbos lietuvių vaikų, kurie suskirstyti į dvi tiriamųjų grupes (žr. 1 lentelę). Pirmoji grupė atliko pasakojimo užduotį (toliau – PA) pagal *Šuo* siužetinius paveikslėlius ir *Paukščiukai* istorijos atpasakojimo užduotį (toliau – AT). Antroji grupė atliko PA *Paukščiukai* ir AT *Šuo* (žr. 1 pav.). Toks duomenų kaupimo modelis sudarytas remiantis MAIN protokolu (Gagarina et al. 2019a; Gagarina et al. 2019b), nes kiekvienoje amžiaus kategorijoje sukauptus pasakojimus ir atpasakojimus pasirinktais siužetinių paveikslėlių variantais, galima atlikti išsamią rišliųjų pasakojimų analizę. Svarbu paminėti, kad pagal MAIN protokolą šių dviejų istorijų (*Paukščiukai* ir *Šuo*) užduočių rezultatai negali būti tiesiogiai lyginami tarpusavyje (Gagarina et al. 2019a; Gagarina et al. 2019b). Metodikoje pirmąją paveikslėlių seką porą sudaro *Katė* ir *Šuo* istorijos, kurios yra identiškos siužeto struktūra ir apimtimi: jose veikia po tris pagrindinius veikėjus (veikėjai ir objektai yra skirtingi), siužetai sutampa. Antrąją porą sudaro *Paukščiukai* ir *Ožiukai* istorijos, kurios taip pat yra vienodos pagal struktūrą ir ilgį, tačiau sudėtingesnės – jos susideda iš trijų epizodų, turi po penkis gyvūnų veikėjus. Ilgalakiame vienakalbių 4–7 metų švedų vaikų tyrime aukštesni istorijos struktūros kūrimo ir supratimo (makrostruktūros) rezultatai nustatyti *Ožiukai* istorijų užduotyse (Öztekin 2019). Taigi tai leidžia teigti, kad naudojant šią istoriją išgaunami sudėtingesni pasakojimo gebėjimai nei kitomis istorijomis, todėl šio straipsnio analizės dalyje *Paukščiukai* ir *Šuo* užduočių rezultatai nelyginami tiesiogiai, o tik komentuojami išryškėję panašumai arba skirtumai, kurie yra susiję su užduoties tipu arba paveikslėlių turiniu.

1 lentelė. Tiriamųjų imtis ir sukaupytų pasakojimų įrašų skaičius

Amžiaus grupė	I tiriamųjų grupė			II tiriamųjų grupė		
	Tiriamųjų skaičius	PA Šuo įrašai	AT Paukščiukai įrašai	Tiriamųjų skaičius	PA Paukščiukai įrašai	AT Šuo įrašai
4;0–4;11	17	15	15	15	15	15
5;0–5;11	15	15	15	18	15	18
6;0–6;11	24	24	23	23	19	23

Kaip matyti iš lentelėje pateiktų duomenų, iš viso 12 (10,71 proc.) tiriamųjų atliko tik vieną iš dviejų užduočių. Pavyzdžiui, pirmoje tiriamųjų grupėje, 4;0–4;11 metų amžiaus kategorijoje, du tiriamieji dėl nenumatytų aplinkybių neatliko PA užduoties, o kiti du tiriamieji – AT užduoties. Tačiau tokiu atveju tiriamųjų kitos atliktos užduoties pasakojimai yra įtraukti į analizę, nes šiame tyrime yra svarbūs apibendrinti pasakojimų ir atpasakojimų kalbinių ypatumų rezultatai, o ne individualūs tiriamųjų rišliojo pasakojimo gebėjimai.

1 paveikslas. MAIN metodikos siužetinių paveikslėlių seka *Šuo* (Gagarina et al. 2019a)

Tiriamieji buvo testuojami 2025 m. sausio–birželio mėnesiais Rokiškio (1³), Jonavos (3), Vilniaus miesto (1), Kauno miesto (3) ir rajono (1) ugdymo įstaigose, kurių veikla yra apibūdinama ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo nuostatomis ir kurios pasirašė leidimą atlikti mokslinį tyrimą. Kiekvienas tiriamasis užduotis atliko su įstaigos logopedu. Taip buvo užtikrinta, kad tiriamieji nepatirtų eksperimentuotojo įtakos (angl. *experimenter effect*), nes tai gali lemti tyrimo rezultatus.

Visų tyrime dalyvavusių įstaigų logopedai, kurie kaupė rišliųjų pasakojimų ir atpasakojimų garso įrašus, pirmiausia supažindinti su tyrimo tikslu, probleminiu klausimu, uždaviniais, tyrimo procedūra, etikos reikalavimais ir rišliojo pasakojimo analizės metodo (RAMP) taikymo protokolu (Gagarina et al. 2019b). Kiekvienas tiriamasis užduotis atliko tylioje logopedo kabineto aplinkoje. Pirmą kartą tiriamieji atliko atpasakojimo užduotį, o po savaitės pertraukos – pasakojimo užduotį. Pradžioje vaikui

³ Skaičius įstaigų, kuriose buvo kaupiami tyrimo duomenys.

užduodami keli klausimai apie dienos veiklas grupėje, kaip jam sekasi. Šie klausimai skirti kuo natūraliai aplinkai sudaryti. Paskui įjungiamas garso įrašymo įranga ir prašoma vaiko atidaryti voką, išimti ir iškleisti paveikslėlius (logopedas apsimeta, kad nežino, kas yra voke). Jeigu atliekama pasakojimo užduotis, eksperimentuotojas parodo, kad istorija prasideda nuo pirmojo paveikslėlio, o paskutiniame – pasibaigia. Tiriamasis atidžiai apžiūri paveikslėlius, jeigu nesupranta, kas nupiešta, gali pasiklausti logopedo, bet atsakymas nėra sufleruojamas, kitaip tariant, vaikas pats turi įvardyti, kas nupiešta, net jei ir objektus įvardija neteisingai. Apžiūrėjus paveikslėlius yra sulankstomi taip, kad būtų atversti tik pirmas ir antras paveikslėliai. Tada prašoma vaiko papasakoti istoriją, kurią mato paveikslėliuose, nuo pradžios iki pabaigos. Kitaip, – atliekama atpasakojimo užduotis. Eksperimentuotojas perskaito istoriją pagal RAMP protokolą ir tada vaiko prašoma pagal pateiktus paveikslėlius pakartoti girdėtą istoriją. Taigi istorija pasakojama ir atpasakojama atskleidžiant pirmuosius du istorijos paveikslėlius, vėliau trečią ir ketvirtą paveikslėlius ir galiausiai paskutinius penktą ir šeštą paveikslėlius. Eksperimentuotojams (įstaigos logopedams) griežtai nurodyta, kad tyrimo eigoje nepadėtų tiriamiesiems pasakoti istorijų ir nesufleruotų atsakymo, nepertraukinėtų, netaisytų vaikų kalbos, užduotų klausimus tik tada, kai tai yra būtina, o jeigu reikia, vaiką pasakoti istoriją skatintų žodžiais *gerai, taip, aha* ir pan. Nuosekliai laikantis MAIN protokolo galima užtikrinti, kad bus gaunami objektyviai tikslūs ir tiriamųjų kalbinius gebėjimus atskleidžiantys pasakojimų kūrimo ir istorijų atpasakojimo duomenys, kurie vėliau naudojami tarpkalbiniuose tyrimuose (Gagarina et al. 2012; Gagarina et al. 2019a; Gagarina et al. 2019b).

Atliekant tyrimą laikytasi duomenų apsaugos reikalavimų. Pirmiausia tyrime dalyvaujančių vaikų asmeniniai duomenys tyrėjui nežinomi ir nekaupti, taigi visiems tiriamiesiems paskirtas specialus kodas, pavyzdžiui, TK6TE-DOG-1 (TK – tipinė kalbos raida, 6 – amžiaus grupė, TE – užduoties tipas (TE – angl. *telling*, liet. *pasakojimas*), DOG – istorijos variantas (angl. *dog*; liet. *šuo*), 1 – tiriamojo numeris). Toks išsamus kiekvieno tiriamojo kodavimas yra svarbus dėl statistinės analizės, nes pagal kodus (tiriamųjų grupes, amžių, užduoties formą, istorijos variantą) atliekami kiekybiniai skaičiavimai. Šiame tyrime, atliekant pirmąją užduotį, yra svarbus tikslus vaikų amžius, todėl vietoje gimimo datos užrašyta skaitinė išraiška, kurios pirmasis skaičius – vaiko metai, o antrasis – mėnuo, pavyzdžiui, 6;2 – šešeri metai ir du mėnesiai. Antra, tiriamųjų rišliųjų pasakojimų ir atpasakojimų garso įrašai kaupiami tyrėjo duomenų bazėje, kuri yra apsaugota tik tyrėjui žinomą slaptažodžiu. Vaikų pasakojimai, įrašyti diktofonu, sutranskribuoti ir morfologiškai užkoduoti. Tam pasitelkta tarptautinė programa CHILDES (*Child Language Exchange System* <http://childes.psy.cmu.edu/>) (MacWhinney 2000) ir CHAT formatas, kurio taisyklės lietuvių kalbos transkribavimui aprašytos Inetos Dabašinskienės ir Lauros Kamandulytės (2009) straipsnyje. Be to, naudojantis CHILDES sistema priklausiančiu analizės programų paketu CLAN, atlikta kiekybinė duomenų analizė. Galiausiai, įgyvendinus visus tyrimo duomenų analizės etapus, garso įrašai buvo sunaikinti tyrėjo ir garso įrašus sukaupusių logopedų duomenų bazėse.

4. Tyrimo rezultatai

Šiam tyrimui pasirinkti trys esminiai mikrostruktūros rodikliai, kuriais remiantis aprašytos priešmokyklinio amžiaus tipinės kalbos vaikų pasakojimų ir atpasakojimų kalbinės ypatybės. Šie rodikliai yra: bendrasis produktyvumas (pasakojimo apimtis žodžiais ir pasakymais), sintaksinis sudėtingumas (vidutinis pasakymo ilgis žodžiais), leksinė įvairovė (kalbos dalių pasiskirstymas ir leksinės įvairovės indeksas). Šioje analizėje taip pat pateikiami ir kokybiniai pasakojimų ir atpasakojimų duomenys, kuriais argumentuojami kiekybiniai kriterijai.

4.1. Pasakojimų ir atpasakojimų bendrasis produktyvumas

Bendrojo produktyvumo parametrų analizė padeda nustatyti vaikų kalbos raidos normas. Įvertinus bendrąją kalbos įsisavinimo kokybę skirtingo amžiaus vaikų pasakojimuose, galima nustatyti, kaip ikimokyklinio ir priešmokyklinio amžiaus tipinės kalbos vaikai geba reikšti mintis, kaip plėtojamas žodynas, sakinių sudėtingumas (Dabašinskienė et al. 2024). Bendrojo produktyvumo parametrai įvertinti taikomi vidutinio žodžių skaičiaus ir pasakymų skaičiaus vidurkio rodikliai.

Žodžių skaičiaus vidurkio rodiklio rezultatai skiriasi vaikų amžiaus grupėse ir lyginant pasakojimo ir atpasakojimo užduočių rezultatus (žr. 2 lentelę).

2 lentelė. Žodžių skaičiaus vidurkis pasakojimuose ir atpasakojimuose

Amžius	Šuo		Paukščiukai	
	Pasakojimas	Atpasakojimas	Pasakojimas	Atpasakojimas
4;0–4;11	55,2	61,93	53,46	39,46
5;0–5;11	53,33	59,27	57,73	43,86
6;0–6;11	64,83	71,86	49,57	66,13

Kaip matyti iš 2 lentelėje pateiktų duomenų, PA Šuo žodžių skaičius su tiriamųjų amžiumi didėja –jauniausios (4;0–4;11 metų) tiriamųjų grupės žodžių vidurkis yra 55,2 žodžių, o vyriausios (6;0–6;11 metų) grupės – 64,83. Reikšmingų duomenų atskleidžia AT rezultatai. 4;0–4;11 metų amžiaus tiriamieji atpasakodami istoriją Šuo vidutiniškai pavartoja tiek žodžių (61,93), kiek 6;0–6;11 metų amžiaus tiriamieji PA Šuo (64,83), tačiau toliau pateiktame 5;5 metų amžiaus vaiko AT Šuo ištraukoje matyti pasikartojimų, pasitaismų, o tai lemia didesnį pasakojimo žodžių skaičių, pvz.:

(1) <...> pelė turėjo urvą, **kuris kur** šuo negalėjo pralįsti. <...> Jis nustebo **ir net ir** jo balionas **net** išsprūdo iš rankų ir susirišo į medį. <...> Berniukas šoktelėjo **visų iš visų** jėgų aukštyn, **iš visų jėgų aukštyn**. <...> Berniukas apsidžiaugė atgavęs balioną **ir xxx, ir** iš džiaugsmo nepastebėjo, kad šuo valgo **jos jo** žuvis. **Oj, ne žuvis, o dešreles**. <...> **Ir taip ir taip** berniukas išėjo be dešrelių namo su maišeliu. [Atpasakojimas Šuo 5;5]

Palyginti su vyresnės (6;0–6;11 metų) grupės tiriamaisiais, pastarųjų AT Šuo yra nuoseklesni, išsamesni, panaudojami tik keli pasikartojimai ar pasitaismai, kurie reikšmingai nelemia pasakojimo žodžių skaičiaus, vadinasi, tokius pasakojimus galime laikyti labiau išplėtotais, pvz.:

(2) Vieną dieną šuo pamatė pilką pelytę ir nusprendė ją gaudyti(i). Pelytė įlindo į urvą, šuo bandė pagaut(i). Berniukas ėjo su dešrelėmis(is) ir balionais. Ei, ką čia darai? Berniukas taip nustebo, kad net iš rankų net iškrito balionas. O šuo pamatė dešrelių maišelį ir nusprendė pavalgyti jų. Berniukas stryktelėjo, paėmė balioną, net nepamatė, kaip šuo skaniai valgo dešreles. [Atpasakojimas Šuo 6;9].

PA Paukščiukai žodžių skaičiaus didėjimas yra nenuoseklus, nes vyriausios (6;0–6;11 metų) grupės PA sudaryti iš vidutiniškai 49,57 žodžių, o jauniausios (4;0–4;11 metų) – 53,46 žodžių. Tuo tarpu AT Paukščiukai rezultatai rodo nuoseklų žodžių skaičiaus didėjimą, kurį lemia vaikų amžius. Didžiausias žodžių skaičiaus skirtumas nustatytas tarp vyresnės (5;0–5;11 metų) ir vyriausios (6;0–6;11 metų) grupių, atitinkamai 39,46 ir 66,13 žodžių. Tokį didelį skirtumą galima sieti su vaikų pereinamuoju penkerių metų amžiaus laikotarpiu, kai gerokai pagerinami pasakojimų kalbiniai gebėjimai (Dabašinskienė et al. 2024).

3 lentelė. Pasakymų skaičiaus vidurkis pasakojimuose ir atpasakojimuose

Amžius	Šuo		Paukščiukai	
	Pasakojimas	Atpasakojimas	Pasakojimas	Atpasakojimas
4;0–4;11	9,93	10,73	8,33	8,86
5;0–5;11	9,2	9,33	10,2	8,2
6;0–6;11	8,83	8,69	9,39	9,21

Tiriamieji pasakymų skaičiaus vidurkiai, nustatyti, kad PA *Šuo* sudaro vidutiniškai 9,93 pasakymų (4;0–4;11 metų), 9,2 pasakymų (5;0–5;11 metų) ir 8,83 pasakymų (6;0–6;11 metų) (žr. 3 lentelę). Tiriamųjų atpasakojimus pagal istoriją *Šuo* sudaro vidutiniškai šiek tiek daugiau pasakymų. Taip pat didėjant pasakojimo žodžių skaičiui, pasakymų skaičius mažėja (plg. 2 lentelę). Taigi vyresni vaikai vartoja mažiau pasakymų, bet jie yra sudaryti iš daugiau žodžių ir sakinių dėmenų nei jaunesnių tiriamųjų pasakymai. Yra pasakojimų, kurie sudaryti iš trijų sakinių, pvz.:

(3) Vieną kartą šuo užsimanė pelės, bet pamatė einantį žmogų. Po to jis bandė lįst(i), bet pamatė dešres ir nubėgo jas suėsti. Ir suėdė. [Pasakojimas *Šuo* 6;11].

PA *Paukščiukai* atveju pasakymų skaičius pagal amžių yra nenuoseklus: jauniausios (4;0–4;11 metų) grupės pasakojimai sudaryti iš vidutiniškai 8,33 pasakymų, o vyriausios (6;0–6;11 metų) grupės – 9,39 pasakymų. Pavyzdžiui, vyriausios grupės PA pasakymai sudaryti iš vientisinių sakinių, šiek tiek mažiau vartojama sudėtinių sujungiamųjų arba bejungtukių sakinių, tai gali lemti paveikslėlių turinys (žr. 3 skyrių):

(4) Vieną kartą gyveno paukščiai. Paukščiai prašė maisto. Išskrido mama ieškoti valgyt(i). Katė [: katė] jos [: juos] pastebėjo ir norėtų suvalgyti. Kai mama grįžo valgyt(i) ir atnešė valgyt(i). Katė užšoko ant [: į] medžio [: medį]. Kaip xxx katė. O vieno paukštelio. O ją pastebėjo ir įkando į odegą [: uodegą]. Ir mama susijaudino. Tada katė nubėgo, šuniukas iš paskos. Ir paukštalčiai [: paukšteliai] laimingai gyveno. [Pasakojimas *Paukščiukai* 6;7]

Panaši tendencija matyti ir AT atveju. Nors vidutinio pasakymų skaičiaus rodikliai yra beveik tokie patys kaip ir PA, kai kuriuose AT vartojama sudėtinių prijungiamųjų sakinių, o tai gali rodyti aukštesnę kalbos kokybę. Vadinasi, AT užduotis leidžia atskleisti išsamesnius mikrostruktūros ypatumus, pvz.:

(5) Paukščiukai buvo. Atskrido mama paukštė, pamatė, kad paukščiukai labai alkani. Tada išskrido ir paukščiukai atsisveikino su mama, o katė matė paukščiukus. Tada katė lipo ant [: į] medžio [: medį], o mama maitino pirmą paukščiuką. O tada katė paėmė vieną paukščiuką. O mama nematė paukščiuko, kai paėmė katė, ir maitino pirmą paukščiuką. O tada šuo pamatė, kad nori paimiti paukščiuką katė ir suvalgyti. O tada šuo įkando į uodegą, tempė žemyn katę. O tada mama paukštė pamatė, paukščiukai irgi. O tada šuo ėjo gaudyti katę. O paukščiukai liko saugiai. [Atpasakojimas *Paukščiukai* 6;5]

Apibendrinant galima pasakyti, kad ilgesni pasakojimai su nuosekliai kintančiu vidutiniu pasakymų ilgiu pagal amžių kuriami atliekant atpasakojimo užduotį pagal paveikslėlių seką *Šuo*. Nors šis istorijos siužetas tiriamiesiems lengviau įsimenamas ir tiksliau pakartojamas nei istorija *Paukščiukai*, vis dėlto tokiuose pasakojimuose, kol nėra išplėtotas pasakojimo kūrimo gebėjimas, įterpiami pasikartojimai, pasitaismos ir tai lemia didesnę žodžių skaičių. Istoriją *Paukščiukai* 4 metų grupės tiriamiesiems papasakoti ir atpasakoti sekėsi sunkiausiai, vis dėlto 6 metų grupės vaikai pasiekė šiek tiek geresnių AT rezultatų palyginti su PA užduotimi.

4.2. Pasakojimų ir atpasakojimų sintaksinis sudėtingumas

Sintaksinis sudėtingumas yra svarbus vaikų kalbos raidos rodiklis, parodantis vaiko gebėjimą kurti ir vartoti sintaksiškai struktūruotus pasakymus, kuriems atlikti reikalingi didesni kognityviniai gebėjimai (Dabaišinskienė et al. 2024). Sintaksiniam sudėtingumui įvertinti taikomas vidutinio pasakymo ilgio rodiklis.

4 lentelė. Vidutinis pasakymo ilgis žodžiais pasakojimuose ir atpasakojimuose

Amžius	Šuo		Paukščiukai	
	Pasakojimas	Atpasakojimas	Pasakojimas	Atpasakojimas
4;0–4;11	5,55	5,77	6,03	4,73
5;0–5;11	5,79	6,35	5,66	5,34
6;0–6;11	7,33	8,26	5,38	6,97

Tyrimo metu nustatyta, kad tipinės kalbos vaikų PA *Šuo* pasakymų vidutinė apimtis žodžiais yra 5,55 (4;0–4;11 metų), 5,79 (5;0–5;11 metų) ir 7,33 (6;0–6;11 metų) žodžių (žr. 4 lentelę). Lyginant šiuos duomenis su vidutiniu pasakymų skaičiumi (žr. poskyrį 4.1.), matyti, kad su amžiumi tiriamieji kuria mažiau, bet ilgesnių pasakymų, tačiau nedažnai tokie pasakymai sudaryti iš kelių predikatinių centrų, reikalingų norimai pasakojimo minčiai perteikti, pvz.:

(6) Pelė bėgo į savo mažiuką namelį, šuo paskui jį. Peliukas įėjo, šuo vis tiek prie jo buvo. Žmogus su balionu ėjo. Po to pelė ėlipo ten. Šuo užsigavo ir žmogus paleido balioną. O šuo o šuo gulėjo. O žmogus, nu paleido balioną. O žmogus užlipo po to ir tą balioną paėmė. O šuo paėmė dešreles. O čia jisai paėmė tą balioną. O šuo viską išėmė ir pradėjo valgyti. [Pasakojimas *Šuo* 5;11]

Išanalizavus AT rezultatus matyti kitokia tendencija. Atpasakodami istoriją *Šuo*, tiriamieji su amžiumi kuria ilgesnius pasakymus, kurie sudaryti iš vidutiniškai 5,77 (4;0–4;11 metų), 6,35 (5;0–5;11 metų) ir 8,26 (6;0–6;11 metų) žodžių. Vadinasi, suteikiant istorijos stimulą vaikai įsimena tam tikrus istorijos elementus ir juos pakartoja, o tai leidžia išgauti išsamesnes istorijas nei PA atveju.

Su amžiumi tiriamieji vartoja trumpesnius pasakymus PA *Paukščiukai* atveju: 4;0–4;11 metų grupėje pasakymai sudaryti vidutiniškai iš 6,03 žodžių, o 6;0–6;11 – 5,38. Tokie vyriausios grupės pasakymai yra trumpi, nesiejami priežastiniais ryšiais, nepamunami visi veikėjai, vietoje sudėtinių prijungiamųjų sakinių vyrauja vientisiniai ir sudėtiniai sujungiamieji arba bejungtukiai sakiniai, pvz.:

(7) Buvo trys paukšteliai. Vienas nuskrido, katinas pamatė. Po to atskrido vienas xxx, šuo pamatė. Šuo pagavo už uodegos ir nugainiojo. Kad paukštelis dar čia bandė nuskristi. O šuo jį nugainiojo. [Pasakojimas *Paukščiukai* 6;10]

Šie rezultatai taip pat rodo, kad PA užduotį vaikams atlikti yra sudėtingiau, tai gali lemti istorijos struktūrą ir sudėtingumą, kuo pasižymi paveikslėlių istorija *Paukščiukai*. Norint visiškai patvirtinti šią išvadą yra reikalingi ir makrostruktūros lygmens tyrimai, nes šiame tyrime matyti, kad ne visi mikrostuktūros rodiklių rezultatai priklausomai nuo amžiaus grupės ir užduoties tipo reikšmingai skiriasi.

AT *Paukščiukai* pasakymai sudaryti iš vidutiniškai 4,73 (4;0–4;11 metų), 5,34 (5;0–5;11 metų), 6,97 (6;0–6;11 metų) žodžių. Didėjant tiriamųjų amžiui sudaromi ne tik vientisiniai, bet ir sudėtiniai sujungiamieji sakiniai, pvz.:

(8) Paukščiukai labai norėjo valgyt(i). Mama išskrido jiems šita nugriebt(i) valgyt(i). Tada alkonis [: alkanas] katinas pamatė paukščiukus. O tada bandė užlipt(i), bet mama nepamatė. Ir vieną paukščiuką pagriebė, bet šuo drąsuolis jai įkando į uodegą ir vijosi. [Atpasakojimas *Paukščiukai* 6;6]

Analizės metu gauti rezultatai rodo, kad ilgesni pasakymai sudaromi atliekant AT užduotį: *Šuo* ir *Paukščiukai* pasakojimai pasižymi didesniu vidutiniu pasakymo ilgio rodikliu visose amžiaus grupėse. Taip pat svarbu paminėti, kad šešerių metų tiriamųjų grupės pasakojimuose ir atpasakojimuose pastebėta sudėtinių prijungiamųjų sakinių vartoseną, kuri yra siejama su geresne kalbos įsisavinimo kokybe (Balčiūnienė 2013).

4.3. Pasakojimų ir atpasakojimų kalbos dalių pasiskirstymas ir leksinės įvairovės rodiklis

Leksinė įvairovė atspindi vaiko žodyno augimą. Platesnis ir įvairesnis žodynas leidžia tiksliau perteikti veiksmus, emocijas, prisideda prie semantinės raidos ir geresnės pasakojimo kokybės (Dabašinskienė et al. 2024). Atliktas tyrimas leido palyginti kalbos dalių pasiskirstymą tiriamųjų PA ir AT, taip pat apskaičiuoti leksinės įvairovės rodiklį. Šioje dalyje analizuojamos tik tos kalbos dalys, kurios turi didžiausią semantinę krūvį ir yra svarbios pasakojimo kokybei – daiktavardis, veiksmazodis ir būdvardis.

5 lentelė. Kalbos dalių vidutinis pasiskirstymas PA ir AT pagal paveikslėlių seką *Šuo*

Amžiaus grupė	Daiktavardis	Veiksmažodis	Būdvardis
Pasakojimas <i>Šuo</i>			
4;0–4;11	16,86	17,0	0,20
5;0–5;11	18,13	14,46	0
6;0–6;11	19,83	18,54	0,29
Atpasakojimas <i>Šuo</i>			
4;0–4;11	18,06	19,6	0,26
5;0–5;11	19,66	17,27	0,72
6;0–6;11	22,91	19,91	1,08

Jauniausios (4;0–4;11 metų) ir vyriausios (6;0–6;11 metų) tiriamųjų grupių PA *Šuo* pastebėtas apylygis daiktavardžių ir veiksmažodžių vartojimas (žr. 5 lentelę). Tai gali rodyti gebėjimą derinti referenciją ir predikaciją. Kita vertus, 5;0–5;11 metų amžiaus tiriamieji vartojo vidutiniškai daugiau daiktavardžių, tačiau ir tokiuose pasakojimuose aiškiai įvardijami ne tik objektai, bet ir jų atliekami veiksmai, pvz.:

(9) Šuniukas susitrenkė į medį. Žmogus paėmė balioną. O žmogus eina su dešra ir balionu. O šuniukas gaudo pelytę. Šuniukas pamatė pelytę. O pelytė xxx į savo namelį. O šuniukas ją gaudo. Ir žmogus paėmė balioną. Užsikabino balionas ant medžio. [Pasakojimas *Šuo* 5;0]

Kalbos dalių pasiskirstymo AT duomenys atskleidžia nuoseklesnį kalbos dalių kitimą didėjant tiriamųjų amžiui (žr. 5 lentelę). Atpasakojant istoriją *Šuo*, tiriamieji šiek tiek daugiau vartojo daiktavardžių nei veiksmažodžių, tačiau skirtumas nėra didelis.

Norima atkreipti dėmesį, kad priešmokyklinio amžiaus vaikų spontaninei kalbai nėra būdinga gausi būdvardžių vartoseną dėl įvairių leksinių semantinių grupių (Kamandulytė 2009), todėl iš analizės duomenų matyti, kad kuriant PA *Šuo* retai įterpiami būdvardžiai, pavyzdžiui, 5;0–5;11 metų tiriamieji būdvardžių nevartojo.

6 lentelė. Kalbos dalių vidutinis pasiskirstymas PA ir AT pagal paveikslėlių seką *Paukščiukai*

Amžiaus grupė	Daiktavardis	Veiksmažodis	Būdvardis
Pasakojimas <i>Paukščiukai</i>			
4;0–4;11	14,06	12,26	0,33
5;0–5;11	16,80	18,53	0,93
6;0–6;11	14,10	15,42	0,63
Atpasakojimas <i>Paukščiukai</i>			
4;0–4;11	12,06	12,13	1,2
5;0–5;11	13,46	13,0	1,33
6;0–6;11	17,47	21,69	1,69

Išanalizavus PA *Paukščiukai*, pastebėta, kad 4;0–4;11 metų amžiaus tiriamieji PA pavartojo vidutiniškai daugiau daiktavardžių (14,06), šiek tiek mažiau veiksmažodžių (12,26). Nuo penkerių metų amžiaus daiktavardžių ir veiksmažodžių vartojama apylygiai, pvz.:

(10) Paukščiukai susisuko lizdą medyje. Ir patelei jos pagimdė jau ką tik. Tuomet katinas pamatė paukščiukus lizde ir pradėjo kabarotis į medį. Paukštis dainavo savo mažiesiems paukšteliams. O katinas jau buvo išlipęs [: užlipęs] į medį. Jisai bandė pačiupti paukštelį. Bet šuo pamatė katinėlį medyje. Jisai įkando jam į uodegą ir pradėjo jį gaudyti(i). [Pasakojimas *Paukščiukai* 5;4]

Pasakojant pagal paveikslėlių seką *Paukščiukai*, būdvardžių buvo vartojama šiek tiek daugiau, tačiau tiek, kiek yra įprasta priešmokyklinio amžiaus vaikams (Kamandulytė 2009; Balčiūnienė 2013; Dabašinskienė et al. 2024).

AT *Paukščiukai* matyti, kad visose amžiaus grupėse vartojama vienodai daiktavardžių ir veiksmažodžių. Taigi galima teigti, kad atpasakojimai rodo vaikų stiprėjantį gebėjimą derinti referenciją ir predikaciją (11). Tokią išvadą taip pat sustiprina ir sintaksinio sudėtingumo duomenys, kurie rodo sudėtingėjančius sintaksinius ryšius sakiniuose (žr. 4.2. Pasakojimų ir atpasakojimų sintaksinis sudėtingumas).

(11) Šuniukas norėjo pagauti pelytę. Ir tada bandė paimti jos ją, bandė paimti. Ir tada atėjo berniukas. Ir tada pamatė šuo, kad dešreles nešasi. Ir tada užkibo balionas. Po to bandė paimti. Tada šuniukui bėga seilės. Tada bandė paimti. Tada šuniukas paimė [: paėmė] maišą. Ir tada dešrelę pakando. [Atpasakojimas *Šuo* 4;4]

Būdvardžių vartojimas AT, kaip matyti iš 6 lentelėje pateiktų duomenų, yra nežymiai didesnis už vidurkį PA. Galima teigti, kad vaikų pasyvusis žodynas yra aktyvuojamas atliekant AT užduotį, todėl galima pastebėti šiek tiek didesnę būdvardžių vartoseną nei PA.

7 lentelė. Kalbos dalių leksinės įvairovės indeksas PA ir AT pagal paveikslėlių seką *Šuo*

Amžius	Daiktavardis	Veiksmažodis	Būdvardis
Pasakojimas <i>Šuo</i>			
4;0–4;11	0,300	0,776	1,000
5;0–5;11	0,437	0,733	0
6;0–6;11	0,458	0,734	0,857
Atpasakojimas <i>Šuo</i>			
4;0–4;11	0,491	0,711	1,000
5;0–5;11	0,474	0,726	0,777
6;0–6;11	0,441	0,750	0,909

8 lentelė. Kalbos dalių leksinės įvairovės indeksas PA ir AT pagal paveikslėlių seką *Paukščiukai*

Amžius	Daiktavardis	Veiksmažodis	Būdvardis
Pasakojimas <i>Paukščiukai</i>			
4;0–4;11	0,327	0,463	0,600
5;0–5;11	0,292	0,745	0,571
6;0–6;11	0,301	0,741	0,700
Atpasakojimas <i>Paukščiukai</i>			
4;0–4;11	0,478	0,839	0,571
5;0–5;11	0,400	0,804	0,600
6;0–6;11	0,470	0,701	0,692

Leksinės įvairovės analizė leido nustatyti daiktavardžių ir veiksmažodžių gausą PA ir AT. Šioje analizėje skirtingų paveikslėlių duomenys pristatomi kartu, kadangi rezultatų skirtumą lemia ne tik užduoties tipas, bet ir paveikslėlių turinys. PA *Šuo* ir *Paukščiukai* veiksmažodžių leksinės įvairovės indeksas yra aukščiausias (žr. 7 ir 8 lenteles). Tokią tendenciją, kaip teigia Ineta Dabašinskienė ir kt. (2024: 127), lemia paveikslėlių turinys ir užduoties tipas.

Galima pastebėti, kad PA *Šuo* veikėjams įvardyti pasirenkami neutralūs pavadinimai, kaip *šuo*, *pelė*, *berniukas*, *žmogus*, o PA *Paukščiukai* – *katinas* / *katė*, *mama*, *paukščiukas*, *šuo*. Konkretesni veikėjų pavadinimai vartojami tik PA *Paukščiukai* atveju, pavyzdžiui, *sliekas*, *viščiukas*, *žvirblis*, *varna*. PA *Šuo* dažniausiai vartojamos leksemos yra *šuo*, *balionas*, *pelė*, *medis*, *berniukas*, *dešrelė*, *dešra*, *žmogus*, rečiau – *galva*, *šeimininkas*, *namas*, *vaikas*, *šaka*, *maišas*, *maišelis*, *maistas*, *skylė*, *urvas*. PA *Paukščiukai* atveju dažniausios leksemos yra *katinas*, *mama*, *paukščiukas*, *šuo*, *paukštis*, *katė*, *medis*, *šuniukas*, *uodega*, *vaikas*, *retesnės* – *kačiukas*, *sliekas*, *maistas*, *paukštukas*, *tėtis*, *paukštė*, *viščiukas*, *burna*,

daina, katinėlis, kirmėliukas, lizdas, kūdikis, žvirblis, lėliukas, mažylis, patelė, paukštutė, varna. Reti daiktavardžiai yra susiję su pavieniais vartosenos atvejais, todėl daiktavardžio leksinės įvairovės rodiklio nekeičia.

Būdvardžių leksinės įvairovės indeksas neatskleidžia būdvardžių žodyno gausos, beveik visuose PA *Šuo* vartojami vaikų kalboje dažni, paveikslus apibūdinantys būdvardžiai: *linksmas, aukštas, didelis, gudrus, laimingas, laisvas, mažas, panašus, skanus*. Tokia pati tendencija pastebėta ir PA *Paukščiukai* atveju: *mažas, didelis, laimingas, liūdnas, linksmas, piktas, mažiukas, rimtas, saugus, tikras*. Atsižvelgiant į gautus PA rezultatus ir remiantis mokslininkų įžvalgomis, ypač sparčios kalbos raidos požymis ikimokyklinio ir priešmokyklinio vaikų pasakojimuose būtų susijęs su įvairių būdvardžių vartoseną (Kamandulytė 2009; Balčiūnienė 2013; Dabašinskienė et al. 2024).

Atlikus AT *Šuo* ir *Paukščiukai* analizę, nustatyta kiek didesnė daiktavardžių ir nepakitusi veiksmažodžių leksinė įvairovė palyginti su PA rezultatais (žr. 7 ir 8 lenteles). Vis dėlto AT *Šuo* veikėjai įvardijami vienodais pavadinimais kaip ir PA *Šuo* atveju, pavyzdžiui, *šuo, pelė, berniukas, vaikas*. Taip pat ir vartojamų dažniausių leksemų sąrašas keičiasi nežymiai, dažniau vartojamos tik leksemos *galva, maišelis*, tačiau šalia retų leksemų įterpiama PA nevartojamų leksemų, pavyzdžiui, *išdykėlis, ranka, mėsa, parduotuvė, šaka, diena (vieną dieną), ola*, kurios lemia šiek tiek didesnę daiktavardžių įvairovę. Be to, tokie daiktavardžiai kaip *išdykėlis, ranka, parduotuvė* yra vartojami istorijoje, kurią tyrėjas perskaito vaikui prieš atliekant užduotį.

AT *Paukščiukai* užduotyje veikėjai įvardijami vienodais pavadinimais kaip ir PA *Paukščiukai* atveju, tačiau rečiau vartojamų daiktavardžių leksemų sąrašas yra gausesnis, pavyzdžiui, *pavojus, drąsuolis, rytas (vieną rytą), jėga, apačia, mažylis, paukštė, gudruolis, išdykėlis, kirmėlė*. Taigi retai vartojamų daiktavardžių gausa AT atveju lemia šiek tiek didesnę daiktavardžių leksinės įvairovės indeksą nei PA atveju, o tai yra susiję su užduoties tipu, nes tiriamieji įsimeną ir pakartoja stimule girdėtus žodžius.

Būdvardžių leksinės įvairovės indeksas AT *Šuo* ir *Paukščiukai* yra panašus kaip ir PA, tačiau galima pastebėti, kad vartojami kitokie būdvardžiai. Remiantis būdvardžių leksine semantine grupių klasifikacija (Kamandulytė-Merfeldienė 2014), galima išskirti AT vartojamus būdvardžius. AT *Šuo* vartojami spalvą (*pilkas, geltonas, juodas*), charakterio ypatybes (*laimingas, smalsus*), tūrį (*pilnas, tuščias*), svorį (*sunkus*), vertinimą (*geras*) žymintys būdvardžiai. AT *Paukščiukai* vartojami charakterio ypatybes (*drąsus*), fizinės būsenos (*sotus, alkanas, riebus*), skonį (*skanus, gardus*), matmenį (*didžiulis*), vertinimą (*pavojingas*), fizinę būseną (*lankstus*), paskirtį (*slaptas*) apibūdinantys būdvardžiai. Vadinas, atlikdami AT užduotį tiriamieji įsimeną kai kuriuos istorijoje pavartotus būdvardžius ir juos pakartoja kurdami atpasakojimą.

Analizės metu gauti rezultatai rodo, kad pasakojimuose ir atpasakojimuose vartojama apylygiai daiktavardžių ir veiksmažodžių, o būdvardžių vartojama nedaug. Leksinės įvairovės indekso duomenys atskleidė, kad pasakojimuose ir atpasakojimuose gausesnis yra veiksmažodžių žodynas, o daiktavardžių – ribotas dėl atliekamos užduoties tipo. Vis dėlto atpasakojimuose daiktavardžių ir būdvardžių leksinė įvairovė yra šiek tiek didesnė nei pasakojimuose dėl pakartojamų istorijoje girdėtų objektų ar objektų ypatybes reiškiančių žodžių.

5. Apibendrinimas ir išvados

Tyrimu ištirtos 4–6 metų amžiaus lietuvių vaikų pasakojimų ir atpasakojimų kalbinės ypatybės. Remiantis atlikto tyrimo rezultatais, galima daryti išvadą, kad atpasakojimai yra labiau išplėtoti nei pa-

sakojimai. Šie duomenys papildo užsienio tyrimų išvadas ir leidžia atsakyti į pirmąjį tyrimo klausimą, kad atpasakojimo gebėjimus šiame amžiuje lemia užduoties tipas, taigi perskaitytos istorijos stimulus skatina kurti išsamesnius ir struktūriškesnius pasakojimus. Atsakant į antrąjį tyrimo klausimą, nustatyta, kad amžius lemia pasakojimo ir atpasakojimo gebėjimą, nes vyriausių vaikų pasakojimo ir ypač atpasakojimo kalbinių ypatumų rodikliai yra aukštesni palyginti su jauniausių vaikų pasakojimo ir atpasakojimo rezultatais.

Detalesnė duomenų analizė atskleidė, kad atpasakodami istoriją *Šuo* ketverių metų tiriamieji, pasakodami pagal paveikslėlių seką, pavartoja panašų žodžių skaičių kaip šešerių metų vaikai. Tačiau pirminė kokybinė analizė atskleidė, kad jauniausios tiriamųjų grupės atpasakojimuose dažni pasikartojimai ir pasitaismos, kurie lemia didesnę bendrą žodžių skaičių. Vis dėlto tai nelaikytina leksinėmis ar gramatinėmis klaidomis, o interpretuojama kaip šio amžiaus vaikų naratyvo planavimo strategija arba su atpasakojimo užduotimi susijusios apdorojimo apkrovos veiksnys. Šešerių metų amžiaus tiriamųjų pasakojimų pagal paveikslėlių seką *Paukščiukai* mažas vidutinis pasakojimo apimties žodžiais rodiklis tikėtina yra susijęs su informatyvumo, struktūros, turinio ypatumais, tačiau tam ištirti reikalingi išsamesni makrostruktūros lygmens tyrimai.

Atlikus pasakymų skaičiaus ir vidutinio pasakymų ilgio žodžiais rodiklių analizę nustatyta, kad pasakojimuose ir atpasakojimuose *Šuo* su tiriamųjų amžiumi mažėja pasakymų skaičius ir didėja jų apimtys žodžiais, o tai rodo ilgesnių ir struktūriškai sudėtingesnių pasakymų vartojimą. Priešinga tendencija išryškėjo pasakojimuose pagal paveikslėlių seką *Paukščiukai*: su tiriamųjų amžiumi didėja pasakymų skaičius ir mažėja vidutinis žodžių skaičius pasakyme, todėl vyrauja trumpi, dažniausiai vienisiniai sakiniai. Istorijos *Paukščiukai* atpasakojimuose su tiriamųjų amžiumi didėja pasakymų skaičius ir jų ilgis žodžiais, tai leidžia teigti, kad atpasakojimo užduotis skatina ilgesnių ir labiau išplėtotų pasakymų vartojimą, nes vaikai remiasi girdėtomis sakinių konstrukcijomis ir dažniau nurodo priežastinius ryšius. Šią interpretaciją sustiprina ir tai, kad analizuoti pasakymų rodikliai visų istorijų atpasakojimuose yra aukštesni nei atitinkamų pasakojimo užduočių.

Kalbos dalių pasiskirstymo analizė atskleidė, kad pasakojimuose ir atpasakojimuose *Šuo* ir *Paukščiukai* vartojama apylygiai daiktavardžių ir veiksmažodžių, o būdvardžių – nedaug. Apylygė daiktavardžių ir veiksmažodžių distribucija leidžia teigti, kad vaikų pasakojimuose referencijos ir predikacijos raiška yra pakankamai subalansuota, sudaranti pagrindą naratyvinei struktūrai. Nedidelė būdvardžių vartoseną atitinka ankstesnių tyrimų išvadas, kad ikimokyklinio ir priešmokyklinio amžiaus vaikų sakininei kalbai nėra būdinga gausi būdvardžių vartoseną.

Nors bendri leksinės įvairovės skirtumai tarp pasakojimo ir atpasakojimo užduočių nedideli, didžiausia yra veiksmažodžių leksinė įvairovė, tai iš dalies siejama su naudotos metodikos paveikslėlių turiniu. Nustatyta, kad gausiau daiktavardžių vartojama atpasakojimuose, nes tiriamieji pakartoja istorijoje girdėtus daiktavardžius, įvardijančius paveikslėliuose pavaizduotus objektus, o tai lemia leksinės įvairovės indekso rezultatą. Tokia pati tendencija išryškėjo ir būdvardžių atveju.

Taigi tyrimas atskleidė, kad ikimokyklinio ir priešmokyklinio amžiaus vaikų pasakojimų kalbinius ypatumus lemia amžius ir užduoties tipas. Kalbinių rodiklių reikšmės didėja su amžiumi, o bendri atpasakojimo užduočių kalbiniai rodikliai yra aukštesni nei pasakojimo užduočių. Sudarius tipinės kalbos raidos vaikų pasakojimų ir atpasakojimų duomenų bazę, kituose tyrimuose reikėtų analizuoti kalbos neišsivystymą turinčių vaikų atpasakojimus, nes tai gali padėti nustatyti, kuriuos lingvistinius elementus vaikai perkonstruoja, modifikuoja, ar stimulus padeda sukurti pasakojimus su aukštesniais kalbiniais ypatumais. Tai bus ypač naudinga logopedinėje praktikoje – kurti intervencijos priemones, tiksliau nustatyti kalbos ir kalbėjimo sutrikimą.

Padėka

Už pagalbą atliekant tyrimą dėkoju Rokiškio lopšelio-darželio „Varpelis“ logopedėms Ievai Bulovienei ir Simonai Igaunienei, Jonavos lopšelių-darželių „Dobilas“ logopedėms Aušrai Aukštakienei ir Anastasijai Ivanauskienei, „Lakštingalėlė“ logopedėms Vilijai Trakimienei ir Jolantai Boltienei, „Pakalnutė“ logopedei Danguolei Griniovai, Vilniaus lopšelio-darželio „Vaidilutė“ logopedėms Darijai Pylskajai ir Renatai Dzengilevskajai, Kauno lopšelių-darželių „Girinukas“ logopedėms Eidmantei Kalašinskaitei-Zavišienei ir Rasai Brusokienei, „Aviliukas“ logopedėms Daivai Mickuvienei ir Ivetai Šimkei, „Vėrinėlis“ logopedei Laimai Rickevičienei, Kauno r. Raudondvario lopšelio-darželio „Vyturėlis“ logopedėms Rūtai Ordienei ir Rasai Memėnei.

Literatūra

- Andreou, G., Lemoni, G. 2025. Narrative skills of children with developmental language disorder: retelling in macrostructure. *Frontiers in Education* 10, 1–12. DOI:<https://doi.org/10.3389/educ.2025.1626433>.
- Babayigit, S., Roulstone, S., Wren, Y. 2021. Linguistic comprehension and narrative skills predict reading ability: A 9-year longitudinal study. *British Journal of Educational Psychology* 94, 148–168.
- Balčiūnienė, I. 2013. Daugiakultūriškumo ir kalbos kaitos tyrimai globalizacijos kontekste: rišliojo pasakojimo analizės metodas lietuvių kalbos raidai tirti. *Vytauto Didžiojo universiteto mokslo klasteriai* 2, 143–152.
- Balčiūnienė, I., Kalninytė, A. 2013. Priešmokyklinio amžiaus vaikų rišliojo pasakojimo ypatybės. *Standard Language/Bendrinė kalba* 86, 212–236.
- Bishop, D. V. M., Donlan, C. 2005. The role of syntax in encoding and recall of pictorial narratives: Evidence from specific language impairment. *British Journal of Developmental Psychology* 23, 25–46. DOI:<https://doi.org/10.1348/026151004X20685>.
- Bohnacker, U. 2016. Tell me a story in English or Swedish: Narrative production and comprehension in bilingual preschoolers and first graders. *Applied Psycholinguistics* 37, 19–48.
- Bohnacker, U., Lindgren, J., Öztekin, B. 2022. Storytelling in bilingual Turkish-Swedish children: effects of language, age and exposure on narrative macrostructure. *Linguistic Approaches to Bilingualism* 12, 413–445. DOI:[10.1075/lab.20057.boh](https://doi.org/10.1075/lab.20057.boh).
- Boudreau, D. M. 2008. Narrative abilities: Advances in research and implications for clinical practice. *Topics in Language Disorders* 28, 99–114. DOI:<https://doi.org/10.1097/01.TLD.0000318932.08807.da>.
- Dabašinskienė, I., Kamandulytė-Merfeldienė, L., Balčiūnienė, I., Prameneckienė, I. 2024. *Rišliojo pasakojimo kūrimas: kalbinės patirtys vaikystėje*. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas.
- Dabašinskienė, I., Kamandulytė, L. 2009. Corpora of spoken Lithuanian. *Eesti Rakenduslingvistika Ühingu aastaraamat* 5, 67–77.
- Dodwell, K., Bavin, E. L. 2008. Children with specific language impairment: An investigation of their narratives and memory. *International Journal of Language & Communication Disorders* 43, 201–218. DOI:<https://doi.org/10.1080/13682820701366147>.
- Duinmeijer, I., De Jong, J., Scheper, A. 2012. Narrative abilities, memory and attention in children with a specific language impairment. *International Journal of Language Communication Disorders* 47, 542–555. DOI:<https://doi.org/10.1111/j.1460-6984.2012.00164.x>.
- Gagarina, N. 2016. Narratives of Russian–German preschool and primary school bilinguals: Rasskaz and Erzählung. *Applied Psycholinguistics* 37, 11–17.
- Gagarina, N., Klop, D., Kunnari, S., Tantele, K., Välimaa, T., Balčiūnienė, I., Bohnacker, U., Walters, J. 2012. MAIN: Multilingual Assessment Instrument for Narratives. *ZAS Papers in Linguistics* 56, 1–140.
- Gagarina, N., Klop, D., Kunnari, S., Tantele, K., Välimaa, T., Bohnacker, U., Walters, J. 2019a. MAIN: Multilingual Assessment Instrument for Narratives – Revised. *ZAS Papers in Linguistics* 63, 1–36.

- Gagarina, N., Klop, D., Kunnari, S., Tantele, K., Välimaa, T., Bohnacker, U., Walters, J. 2019b. MAIN: Multilingual Assessment Instrument for Narratives – Revised. Materials for use. *ZAS Papers in Linguistics* 63. Lithuanian version. Translated and adapted by Dabašinskienė I.
- Haven, K. 2007. *Story Proof: The Science behind the Startling Power of Story (1st ed.)*. Bloomsbury Publishing USA.
- Justice, L. M., McGinty, A. S., Shayane, B. P., Kaderavek, J. N., Xitao, F. 2010. Print-focused read-alouds in preschool classrooms: Intervention effectiveness and moderators of child outcomes. *Language, Speech, and Hearing Services in Schools* 41, 504–520. DOI:[https://doi.org/10.1044/0161-1461\(2010/09-0056\)](https://doi.org/10.1044/0161-1461(2010/09-0056)).
- Kamandulytė-Merfeldienė, L. 2014 Būdvardžių semantikos įsisavinimas ankstyvojoje vaikystėje. *Language in Different Contexts. Research Papers* 6, 208–217.
- Kamandulytė, L. 2009. *Lietuvių kalbos būdvardžio įsisavinimas: leksinės ir morfosintaksinės ypatybės*. Daktaro disertacija. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas.
- Kornev, A. N., Balčiūnienė, I. 2017. Assessing narrative language in preschoolers: from group analysis to individual profile. In *45th International Philological Conference (IPC 2016)*, Atlantis Press, 53–56.
- Košutar, S., Kramarić, M., Hržica, G. 2022. The relationship between narrative microstructure and macrostructure: Differences between six- and eight-year-olds. *Psychology of Language and Communication* 26, 126–153.
- Kraljevic, J. K., Hržica, G., Gorup, I. V. 2020. A Comparative macrostructural analysis of narrative discourse in children with typical language development and children with developmental language disorder. *Drustvena Istrazivanja* 29, 453–470. DOI:<https://doi.org/10.5559/di.29.3.06>.
- Lindgren, J. 2022. The development of narrative skills in monolingual Swedish-speaking children aged 4 to 9: A longitudinal study, *Journal of Child Language* 49, 1281–1294.
- Lindgren, J. 2023. Age and task type effects on comprehension and production of narrative macrostructure: storytelling and retelling by Swedish-speaking children aged 6 and 8., *Frontiers in Communication* 8.
- Lindgren, J., Tselekidou, F., Gagarina, N. 2023. Acquisition of narrative macrostructure: A comprehensive overview of results from the Multilingual Assessment Instrument for Narratives. *ZAS Papers in Linguistics*, 65, 111–132.
- Liu, H. M., Hsu, C. Y., Tsai, C. L., Spencer, L., Weiler, B., Guo, L. Y. 2025. Using the multilingual assessment instrument for narratives for evaluating language skills in Mandarin-Speaking children at early school ages: Initial validity. *Language Speech and Hearing Services in Schools* 56, 1011–1028. DOI: https://doi.org/10.1044/2025_LSHSS-24-00150.
- MacWhinney, B. 2000. *The CHILDES project: The database*. Vol. 2. Psychology Press.
- Morrow, L. M. 1988. Retelling stories as a diagnostic tool, in *Reexamining reading diagnosis: New trends and procedures*. S. M. Glazer, L. W. Searfoss, L. M. Gentile (eds.). International Reading Association: Newark, Delaware, 128–149.
- Norbury, C. F., Bishop, D. V. M. 2003. Narrative skills of children with communication impairments. *International Journal of Language & Communication Disorders* 38, 287–313. DOI:<https://doi.org/10.1080/136820310000108133>.
- Olsen, L. S., Jensen de López, K. 2025. Microstructure competences and grammatical errors of Danish-speaking children with developmental language disorder when telling and retelling narratives and engaging in spontaneous language. *International Journal of Language & Communication Disorders* 60(1). DOI:10.1111/1460-6984.13131.
- Otwinowska, A., Mieszkowska, K., Białecka-Pikul, M., Opacki, M., Haman, E. 2020. Retelling a model story improves the narratives of Polish-English bilingual children. *International Journal of Bilingual Education and Bilingualism* 23, 1083–1107.
- Öztekin, B. 2019. Typical and atypical language development in Turkish-Swedish bilingual children aged 4–7. *Studia Linguistica Upsaliensia* 25. 350 pp. Uppsala: Acta Universitatis Upsaliensis. ISBN 978-91-513-0816-6.
- Puranik, C., S., Lonigan, C., J. 2011. From scribbles to scrabble: preschool children’s developing knowledge of written language. *Reading & Writing* 24, 567–589. <https://doi.org/10.1007/s11145-009-9220-8>

- Ralli, A. M., Kazali, E., Kanellou, M., Angeliki, M., Fotini, A., Vasiliki, D., Papaioannou, S. 2021. Oral language and story retelling during preschool and primary school years: Developmental patterns and interrelationships. *Journal of Psycholinguistic Research* 50, 949–965. DOI:<https://doi.org/10.1007/s10936-021-09758-3>.
- Roch, M., Florit, E., Levorato, C. 2016. Narrative competence of Italian–English bilingual children between 5 and 7 years. *Applied Psycholinguistics* 37, 49–67.
- Spencer, T. D., Slocum, T., A. 2010. The effect of a narrative intervention on story retelling and personal story generation skills of preschoolers with risk factors and narrative language delays. *Journal of Early Intervention* 32, 178–199.
- Spencer, T., D., Pierce, C. 2023. Classroom-based oral storytelling: Reading, writing, and social benefits. *The Reading Teacher* 76, 525–534. DOI:<https://doi.org/10.1002/trtr.2144>.
- Vandewalle, E., Boets, B., Boons, T., Ghesquiere, P., Zink, I. 2012. Oral language and narrative skills in children with specific language impairment with and without literacy delay: A three-year longitudinal study. *Research in Developmental Disabilities* 33, 1857–1870. DOI:<https://doi.org/10.1016/j.ridd.2012.05.004>.
- Zwitserslood, R., Van Weerdenburg, M., Verhoeven, L., Wijnen, F. 2015. Development of morphosyntactic accuracy and grammatical complexity in Dutch school-age children with SLI. *Journal of Speech, Language, and Hearing Research* 58, 891–905. DOI: https://doi.org/10.1044/2015_JSLHR-L-14-0015.

*Pateikta 2026 sausį
Priimta 2026 balandį*